Lietuvių giminės - hititai.

1. Mokslininkai neabejoja, kad lietuvių kalba yra pati seniausia ide. kalbamoji kalba, turinti 4, 5, o gal ir daugiau tūkstančių metų amžiaus.[1]

Kai kurie teigia ją esant senesnę už sanskritų mirusią apie VIII a. po kr. kalbą. Tuo būdu ji priartėja ide. prokalbei, iš kurios išsivystė visos kitos ide. kalbos; k.a. graikų, lotynų, (gotų), slavų, vokiečių etc. Ji savo senovinėmis formomis daug ką paaiškina, nušviečia, leidžia tiksliau suprasti mirusias ide. kalbas. Ji yra seniausia žinoma ide kalba. Lit. Enc. 8, p. 276 2) +) 2a)

Tokių mirusių ide. kalbų tarpe vaarnangi yra hititų kalba. Šios kalbos vaizdaraštis ir dantiraštis yra patys seniausieji ~~(iki šiol žmonių surastieji)~~ rašytiniai dokumentai, surasti M. Azijoje. R.D. Barnett paskelbtieji jų vaizdaraščio įrašai siekia 1500 m. pr. Kr.[3] Labai daug jų yra iš 1000 - 800 m. pr. Kr. ir vėliausieji esą iš 600 m. pr. Kr. P. Meriggi priskaito hititų vaizdaraščio ženklų net 419; kai kurie jų yra ideogramos,[+] kartais gali reikšti visą vaizduojamą objektą, o kartais vien pradinį, pagrindinį objekto vardo skiemenį. Taip rikio - karaliaus ženklas ⚠ gali būt skaitomas: „ri" iš „rikis" B. Hroznio[4] nurodyta 63 ženklų grupė [ženklai] reiškianti, anot jo, karalių, tai jo pateiktas įrašas [ženklai] = gali būt skaitomas: ritaaaš = ritas (rytas) ir rikis taaaš = (rita ąža) rikis tas. Aiškesnis yra B. Hroznio atpažintas žodis [ženklai] = meinulas (la lune) mėnulis, arba III C [ženklas] = vena-aš = vienas; III [ženklai] venanaas = vienintelis ir [ženklai] = venanaąja = vienintelė.[5]

1) The Alphabet p. 93.

p. 65.

2. Hititų dantiraštis yra lengviau išskaitomas, nes ženklų reikšmė, daugumoje, yra ta pati, kaip Asirijos - Babilono, nors turi skirtumų. Be pagrindinių 75 ženklų, naudoja apie 329 (žr. Forrer) pagelbinius ženklus - skiemenis, ir anot E. Unger, 250 simbolinių ženklų.[6]

E. Unger Keilschrift-Symbolik, Berlin 1940.

Daug sunkesnis dalykas yra su hititų vaizdaraščiu. Jis pasiliko mokslininkų neišskaitytas. Tam yra kelios priežastys. 1) To laiko rašytojai neturėjo savo kalbos vadovo, gramatikos ar sintaksės, o rašė taip, kaip kalbėjo.[7] 2). Tam pačiam garsui, ar skiemeniui reikšti, tas pat akmens įrašo kalėjas naudojo skirtingus ženklus. 3) Prof. B. Hrozny suskirstė juos į 63 pagrindines ir 23 antrines grupes; prof. Ig. Gelb[8] sudarė loginę skiemenavimo lentelę ir nurodė į 40 ženklų, kurie yra tie patys, kaip ir Kretos saloje buvo naudota anų neišskaitomam vaizdaraštyje. Kiti mokslininkai paneigia

7) Lietuvių rašto pavyzdys

1/ Vardų ir vietovių paaiškinimai – išnašos:

Prie No. 8 1) A Catholic Commentary on Holy Scripture, 1953. p. 1292
2. O R. Gurney, The Hittites, p. 19.
3. Kir, Qir. Apie šį miestą yra žinoma, kad kai Judo karalius
Achaz? – Akhazas (736–728) atsisakė dėtis į sąjungą prieš Siriją. Bet „Sirijos karalius Rasinas ir Izraelio karalius Romelijos sūnus Phakėė pakilo į Jeruzalę kovoti, bet, apgulę Akhazą, jie neįstengė apgalėti jo. Anuo metu Sirijos karalius Rasinas sugrąžino Sirijai Ailą (Elath) ir išvarė žydus iš Ailos; o Idumiečiai atėjo ir gyveno tenai... Akhazas siuntė pasiuntinius pas Asiriečių karalių Teglatphalasarą ir sakydino: Aš esu tavo tarnas ir tavo sūnus; ateik ir išgelbėk mane iš Sirijos karaliaus rankos ir iš Izraelio karaliaus rankos, kurudu sukilo prieš mane. O surinkęs sidabrą ir auksą, koks buvo galima rasti Viešpaties namuose ir tarp karaliaus turtų, jis siuntė Asiriečių karaliui dovanų. Tasai pritarė jo norui; nes Asiriečių karalius pakilo į Damaską (c. 733 m pr. Kr.) ir sunaikino jį, ir perkėlė jo gyventojus į Kirenę (Kir), Rasiną gi užmušė" (4 Kar. 16, 5–9)

4. Asirijos karalius Shalmaneser III perėjo Eufrato upę. Jį pasitiko Karkemis, Hattinos, Bit Adini ir Samalų kariuomenė. Šiaurės Sirija buvo nugalėta ir sekančiais metais buvo paimtas Karkemis (Carchemish). Pietuose pasipriešino Asirijai Amato ir Damasko karaliai, pasikvietę talkon 12 kunigaikščių iš pajūrio srities ir jie susitiko su Shalmaneseru prie Karkar (Qarqar) 853 m. pr. Kr., turėdami 63,000 pėstininkų, 2000 lengvos jotės, 4.000 karo vežimų, 1.000 kupranugarių. Abi pusės turėjo labai didelių nuostolių užmuštais. Asiriečiai buvo sulaikyti ir jie laikinai pasitraukė
Žr. O R. Gurney, The Hittites, p. 44. x)

5. Padi

11. 6. Dibono kunigaikštis Musa – Meša sukilo prieš Izraelį 853 m. pr. Kr. ir savo valdžion paėmė šiaurinio Moabo krašto dalį.
Žr. A Catholic Comm. on Holy Scripture, p. 430d – 552.

(x) 7 Prof. John Garstang, Univ. World History p. 347 Damaskas yra vadinamas Damaskhunas

x) Kovoje prie Karkar c 853 m. pr. Kr. žuvęs Izraelio karalius Achab, kovodamas prieš Asirijos Shalmaneserą II, rašo Hamworth Hist. of the World p. 1770?, o iš tikrųjų jis žuvo 854 m. prie Ramoth Galaade, kovodamas prieš Sirijos karalių. (Žr. 3 Kar. 22, 35)
Archeologai teigia, kad Moabų šalyje tarp 1900 ir 1200 m. pr. Kr. nebuvę pastovių gyvenviečių.

šiųdviejų teiginius ir bando skaityti hititų vaizdaraštį skirtingai, duodami visai skirtingus garsus tiems pat ženklams. Tas nesutarimas dar labiau apsunkina vaizdaraščio skaitymą. Štai pavyzdys:

	Cowley iki 1928 m	Cowley po 1928 m	Meriggi	Gelb	Bossert	Hrozný	Jensen	E. Forrer
↑	- i	u	i	wa	t	i	a	
∩	a	i	a	a	ha	a	i	e (ä)
∩̲	wa	ie	ā	ā	ha	a̲		
↑̲	wi	y̲e	ī ‖ Ф=na	wā ‖ Ф=u,wi	ṭ ‖ Ф=u	ja		
∘ʔ∘	u	a	⁻|=u	i ⁻|=e	u̲a	va		

*) Hititų kalbai deramai pažinti kliudo artificialiai sudaryta E. H. Sturtevanto ir kitų „hititų" kalba. (Ji man atrodo ~~panaši~~ sudaryta taip, kaip į kokį nors esperanto, efe kalba, o ne į hititų kalbą). Gaila, kad nei vienas patyręs mokslininkas nepanaudojo lietuvių kalbos, kaip rakto į seniausią ide. hititų kalbą. Bandau ją perskaityti ir suprasti, palikdamas žinovams daryti išvadas.

1. Kaip mūsų amžiaus žmonės rašo lietuviškai, kurie nelankė nė kokios mokyklos, o išmoko raides rašyti ir rašo, kaip kalba, štai pavyzdys: TEWELI AŠ RADO LAIEWUKI KAD TAMSTU GALI PASIUSTI ARKIV. JURGIEA MATULEWIČIAUS KNIGUTI IE IETURI ANGLIŠKE SKAIETITI WIEA NU KNIGUTI . . . .

~~2. senovės hititų raštą pirmiausia tenka perskaityti, suprasti, o tada daryti išvadas.~~

Kur yra? versk!

3. Garsūs yra Karkienio - Garkienio (Carchemish - Djerabis) įrašai.

Pirmas anglas mokslininkas, Aleksandras Drummond, kurį laiką būdamas britų konsulas Aleppo mieste, nukeliavo, apžiūrėjo Karkienį, kurį jis vadino Jerabolus, padarė vietovės braižinį, atspaudė savo kelionių knygoje 1754 m. Ten buvo Jurgis Smith 1876 m. ir stropiai nukopijavo 10-ies matomų paminklų įrašus. Jis atpažino kad Jerabolus yra garsusis Karkienis, pramintas jį Carchemish. Kai pasiekė Londoną vienas tų paminklinių akmenų su įrašu, susidomėjo vietove Britų Muziejaus Patikėtiniai. 1878 m. XII. 7 d. prasidėjo archeologiniai kasinėjimai, P. Hendersonui vadovaujant, ir tęsėsi iki 1881 m. vasaros. Su dideliu vargu dalinių dalis - dideli sunkūs paminkliniai akmenys, pasiekė Aleksandretą, o iš ten išplaukė Londonan. Sunkiausieji pasiliko vietoje. Mokslo pasaulyje kilo didelis susidomėjimas. Amerikiečių Wolfe ekspedicija nufotografavo „sparnuotą atvaizdą", paskelbė 1885 m. Archeologijos žurnale 1888 m. Bet kai ten nuvyko D. G. Hogarth 1908 m., rado to paminklo vien apatinę dalį: malūnininkas buvo nuskėlęs viršutinę dalį girnoms pasidaryti. Buvo apskaldyti ir kiti paminklai. Tai sužinojęs Britų Muziejus, prašė turkų vyriausybės leisti archeologams tęsti darbą. Tą leidimą davė turkai

Karkemis yra dabartinėje šiaurinėje Sirijoje, dešiniame Eufrato upės krante. Pirmą kartą įrašuose jis yra paminėtas 1720 m. pr. Kr. Čia buvo įsikūrusi hititų karalystė, XIV a. pr. Kr. ir tęsėsi iki nepriklausomybės netekimo 717 m. Po to, kai čia įvyko 605 m. mūšis tarp Babilonijos ir Egipto armijų, jo vardas išnyksta iš istorijos.

~~Karkemio~~

1910 m. pavasarį. Tik po ilgo laiko buvo suruošta nauja Britų Muziejaus ekspedicija į Karkiemį. Joje dalyvavo D.G. Hogarth, R.C. Thompson ir T.E. Lawrence, pasiėmę darbų vedėju Gregory Antoniou.
Vėliau Hogarth perleido ekspedicijos vadovybę Thompsonui, kuris, vieną sezoną dirbęs, atsisakė. Jo vietą užėmė C.L. Woolley ir, padedamas Lawrence, tęsė darbus. Jų darbus paskelbė Britų Muziejus 1914 m. gražiai išleistoje knygoje „Carchemish" Part I. Įžangos žodį knygai parašė D.G. Hogarth.

Karkiemio ~~karaliai~~ hititai buvo turtingi, galingi. Turėjo įtakos kaimynams, laikėsi vienybės su hititų imperija. Taip, mirus imperatoriui ~~Mursiliui~~ Arnuvandui III 1334 m., jo brolį Mursilį II palaikė Aleppo ir Karkiemio hititų karaliai. To dėka, Mursilis II pavergė visiškai Arzavą, įstatė valdovais keletai karalysčių savo paskirtus karalius.[9]

O Gurney p. 32

9) Kai kurios karalystės Sirijos: Damasko (kokių pusių) X.

Surastieji archeologiniai Karkiemio turtai, ir šv. Rašto S.T. knygos ~~taip~~ liudija, jog K. karaliai protarpiais talkino Žydams, Judo karalystei. Buvo su jais ir karų.[9] Žr. 3 Kar. 20. (p. 666). 2 Kron. 16.7. (790)

4. ~~X~~ Judo ~~karalystės~~ karaliaus (~~Asa~~ sūnus ~~Jasava~~ - Jozapatas (873-849) valdė Jeruzalę 25 metus. Turėjo ramybę, buvo taikoje su Izraelio karalyste. Jo laiku nebuvo Edome karaliaus, nes (~~Jasava~~) Jozapatas pastatė ten savo vietininką. Asiongaberyje „Jozapatas buvo padirbdinęs laivų jūroje, kad plauktų Ophiran aukso; bet jis negalėjo išplaukti, nes sudužo Asiongaberyje" Elano įlankoje. (3 Kar. 22, 49) žr. 2 Kron. 20, 36) Tai įvyko į Jozapato gyvenimo pabaigą.

10) ~~X~~ Jo ~~tėvas~~) Judo karalius Asa, apie 877 metus pr. Kr., išsigandęs Izraelio karaliaus Baaso stiprinamos Ramos pilies, siuntė gausių dovanų Damasko karaliui Benadadui, kad tas nutrauktų taiką su Izraelio karaliumi ir priverstų kar. Baasą pasitraukti nuo Judo kar. Asos. ~~(Pat. 2 Kron. 16.1-6)~~ „Benadadas ... žr. I 10)

5 X) Kp. / Iš tų laikų (c. 85~~0~~8-853 m. pr. Kr.) yra (~~reikšmingas~~ pasilikęs atminties paminklas, padarytas Karkiemyje (hititų ~~Karaliaus~~, Araero dro (gal Benadado?) Jį sudaro 4 akmenys su žmonių vaizdais ir juose padarytais reljefiniais įrašais. Visų jų sustatytų į eilę foto atvaizdas yra minėtame Britų Muziejaus Patikėtinių leidinyje „Carchemish" I, Plate B. 8 e., atskirai jie yra klišė B 6 a, b; B 7 a, b. ir B. 8 a. Paties įrašo paryškinti juodame dugne balti ženklai yra tilpę: Klišė A 6, A 7. a, b, c, d, e, f, g, h, i ir j.

Pirmasis akmuo turi 9 eiles su 70-80 skiemenų ženklų kiekvienoje eilėje, įskaitant ir šono įrašą. Prasideda su valdovo atvaizdu.
Antrasis akmuo vaizduoja du valdovu, kurių aukštesnis

Žr. O.R.Gurney The Hittites, London 1952, p. 40-41

9)x Į pietus nuo Tauro kalnų ir juose buvo karalystė Tuwana (arba Tyana); Tunna (Tynna), Hupisna (Kybistra), Shinukhtu ir Ishtunda. Ten pat kažkur buvo Tabal (S.Test. žinoma kaip Tubal). Dabartinė Malatya, anais laikais vadinosi Milid, ir dabartinė Marash vadinosi Margasi, o jų sostinės: Kammanu ir Gurgum. Į pietus nuo Kummukhi (Commagene) į Eufrato pusę svarbi Karkemiš (Carchemish) karalystė. Tarp Karkemiš ir Gurgum buvo Arpado karalystė, o nuo šios į vakarus – Aleksandretos įlanka. Jos krantuos vėliau buvo Ya'diya ar Samal karalystė su sostine Zinjirli (Sinjerli). Anuų lyguma buvo vadinama Ungi, o prieš tai Hattina su savo sostine Kinalua (biblinis miestas Calneh). Aleppo apylinkė sudarė kitą karalystę, manoma, jog ten buvo Luhuti karalystė su Aleppo sostine, kol sostinė nebuvo perkelta į Hatarikka (biblinis Hadrach). Dar labiau į pietus buvo galinga Hamath karalystė, siekusi Viduržemio jūras. Į rytus nuo Eufrato ~~buvo~~ už Karkemiš buvo karalystė Til-Barsip, dabar vadinama vietovė Tell Ahmar.

x) 858-853. Benhadad II (875-845) išvedė karius ties Qarqar 853 m.

žr. m. 43 p. Prieš Asiriją susijungė 11 karalių ir 32 kunigaikščiai

paėmęs savo dešine ranka žemesniojo valdovo kairę ranką užriešo, žygiuoja kairėn pusėn. Apie abiejų galvas yra 73 skiemenų ženklai ir 11 atidalinimo ženklų.

Trečiasis akmuo yra padalintas į du „augštu" ir turi po 4 žmonių atvaizdus. Apie jų galvas yra 69 skiemenų ženklai su 5 atidalinimo ženklais.

Ketvirtasis akmuo pavaizduoja motiną, nešančią priglaustą prie krūtinės vaiką ir vedančią paskui save avelę. Ties motinos galva yra dviejų trumpų eilučių įrašas su 32 skiemenų ženklais ir 3 atskirimo ženklais.

Svarbiausis visų yra pirmojo akmens 9 eilučių įrašas savo patiekiamomis žiniomis, antras gi, nuostabiai atitinka skaitomas ~~įrašas~~ reljefinį vaizdą, (patvirtina, 1) kad teisingai mždg. vertinami ženklai ir 2) kad hititų kalba labai panaši lietuvių kalbai)

Tiesa, daug žodžių yra sunkiai suprantamų, prieš 2800 metų vietovių vardai pasikeitė; pati kalba ~~labai~~ labai sena ir tik kalbininkai specialistai galės toliau tarti savo žodį. Iki tol jie ~~to~~ padaryti negalėjo, nes hititų vaizdaraštis buvo neišskaitomas; jie neturėjo teksto.

6 Pirmojo akmens įrašas

I-ji eilutė, jos pabaiga apgadyta.

Tekstas: Asmu
vake araera ara|asa sunas die Balta Nasa meas diedas Bumavataas veita aža ~~Mu~~abu Mataasu dieau Kir Tamata Galaan Duma Takeas dienataa dievei Jakes (Yakin) taas eiva i ma(ja)ma ? -

II eilutė

Veike antaa sunuta dievu dujas die Karkarvaja-saru maita bujau Padas žuva ašeivei maja ruva Ašvei Madeja dienai Ežata anu. Padazaa žuva Tikva Made ainu ku žeme~~k~~ Jarari Du metaa aši buvar pil̃uri Dumataaš

III eilutė

ia buva eiža maja (rikis) Musa Jaku (rikis) Kirjaru rikis Dumata ašvaaš aš name ryta Dūtai ei aš Durva šera žuru jaei buva Sedun. Veis muei ku

mann raku manaan veike aei trina Naneta Jaaan.

IV eilute

Sedaru važajata ⨼ (rība?) Dutaa Padai i ašvaja Neanlu un Aša žuvaru eiva aš neme žaraei Pada Tryra bute tane asa važa ija veisa ašei Dan buva tuaš ašeivei Buzta Duaai Aru eivai

V eilute

Ai Kar Kutunas ai Asa Ašrva maja Ilu.
Kar Kutunai Azata Tryra Sandwa veja i buva majaei Ra Tryra Ranun Zaaiasa Ašrva maja Ilu Ra Tryra Ranun ia Azataa Tryra Sauva ruei

VI-eilute

Raku manasa buva Jaaei tane savei satik vaja Aralu eivi Tryra Lei(ba)nu Kelenn ta puršai kojaaš žuva Vaavaaš dievu dutaa die Karkartaa dieku Balbubuanru aš name Aru eiva.

VII eilute

Die na Amata Ažeřei likra teva eiva Kalrur žuva dreku Balbubu einu Musavama ašei Azata Tryra Deja aš navaa važajata ⨼ (rība) Duta Jaaei Taian ašva Dunujann Sedim veisana

VIII eilute

Sedaru Jasa buva Sedim veisas beg na Jaan i eita jata Aru rita kalnuva arara karanta Jasaia buva Geleivataax Silei nueia i Dana Eiru~~taan~~(? Eirutaan)
Taranašsa (Ašza) buva eiaš Sauji Dana Eim Taan.

IX eilute

1 Nebuva ašvei maja veite Jamaei Jaaža Eiru Kualana buva Tanantaa Janu Nibuva Java Saunu sažainu Jasa Dana Ziru Taan Veibu Buba ei drena kura važanaa ~~Š~~žuva Veibu Saunu vei Sanu Eiruta

7 Lietuviškas tekstas.

I Esmi (esu) vaikas Araeiras, Araso sūnus. Dėjau balta Nasą (Nesą). Mano senelis (diedas) Bumavatas (turėjo) vietą už Mtabų. Matasą dėjau (valdovu) į Kir, Tamatą Galaan (į) Dumą (Dumah) Takejos (Tekoa) Dienutę deivei Jakes tas eiva (valdovas, žygūnas) į mają (namą)...

II Veikiai antai sunūčio dievų dvasios die(vo) Karkariečių maita būčiau. Padas žuvo. Aš ėjau į namą Rusvą Ašvę (Eshwa) Madeją dienai Azotan (Ashdod) einu. Padasiečiai žuvo Tikva (Tequ'a) miške Einu į žemelę Jarario (Jericho) Du metu ašai buvau pilyje Dumato.

III Įėjęs buvo (buvau?) eže namo rikio Musa Jakų rikis, Kurjarų rikis Dumata. Raitas aš namie (buvau) Rytą Dotaim ėjau aš Durva (Dor), Šera (Sharon). Žiūriu įėjęs buvo Sidunas (Sidonas). Visi krito Kurinos mano ranka pasekė. Veikiai ėjo (mirė, bėgo) Trinu Nanetą Jaan.

IV Sidoniečių (karo) vežimai, jotis (ėjo) (ribos) Dotano. Tadajiečiai ir aš vejam į Neanlą (Naimą) Asa Žuvarų (Jerash-Gerasa) valdovą. Aš paėmiau Žarają (Gerasą). Pado Tyro (tyriečio) buvo tenais vežimai įėję visi, aš ėjau į Dan. Buvatunas ėjo (veikiai) (į) Buz. Ten (tą) Luja ėjo (sekė) Arų valdovą.

V Ėjo Kar (kar) Kutunas (Gudūnas), ėjo Asa, Ašrva (Asher), maja (namas) Ilu (Ilasa): Kar Kutūnai Azatą, Tyrą, Sauduvą (Shadud) vejasi. Ir buvo namai Ra (egiptiečių), Tyro, Ramuno (Rimmon), Zajijaso, Ašrva (Asher). Namas Ilu (Ilasa), Ra, Tyras, Ramunas įėjo Azotan, o Tyran Sauva (Shaveh) rujos (minia, gauja)

VI Rankoje Manaso (manojį?) buvo Jaajiečiai, tenai Savijiečiai (? savieji) sutiko, veja Aralų valdovą Tyrą, Libaną, Keleimą (Keila, Qila) Tam peršoviau kojas Žuvo Vaavaas dievų duotą (pergalės) die(na) Karkartiečiams. Dėkui Baalini (Balbubuanru) Aš namie Arų valdovas

VII Dė(jau) į Amatą Ažarėjo (Jazer) tikrą tėvą. Valdovas Kalruro (Callirhoe) žuvo. Dėkui Balbubu. Imu Musavamą. Aš ėjau Azotan, Tyran, Sudariau naują važą (karo vežimus), jotą ribose Dota (Dothan) Jajiečių (Jahas, Yahas), Tajanų. Arkliai Dunnijanų (Damaskiečių Sidonan veizėjo (žiūrėjo, žygiavo).

Antrojo akmens (Plate A.7 a. b) įrašas:

Jasava ėjo rankoj mano Azajon buvo turį noriai
Ten Luja Veimų bebūngs. Jotis sūnaus Azajo buvo, ėjo
Aroero Aras
Veibu, Ašruža, Triranu, Taruvana Die pritarā Zaraėi
Padave Trirasa rują. Sūnaus važa (vežimai) ėjo visi

Trečias akmuo (Plate A7 c d e f g. h i)
Java Rama adanbu Luža Jasa buvo ėjs
Raveisata varu Jasa Jasa buvo Raverane tasa buža
Jasa eiva Raa Šauk kur tas bus
Jasava Ra Šauk kur eiras
Jasava Ra Vakur buvaras

Ketvirtas akmuo (Plate A7 j)

Jasa buvo ėjo ratu vargs Aža sūneas Dara Jara
James (Ėmęs) Akisatą Veibu, Jame (Ėmė) Aža vietas.

VIII Sidoniečių Jasa buvo. Sidonas visas bėga į Jaan (Ya'nin) ir pėsti (eita)(ir) jotis. Arą rita kalnų Araro krantais Jasa ėjęs buvo Gileivatan. Gilejiečiai nuėjo į Dan, Eiru (Ēriha), Taan (Taanach?) Aiža buvo ėjęs aš Taunu (pamušu) Daną, Eirų, Taaną.
IX Nebuvo Ašvėje (Eshwa) namo. Vietoje Jamvečių (Yemma) Jaaža (Jazer), Eiru (Eriha), Kualna (Calneh, Kullani) buvo Tananta (Taanach), Janu (Ya'nin) nebuvo. Java (Jafa-Joppa) Taunu šetoną (priešą) Jasą, Daną, Eirų, Taan, Veibu (Weiba, Oboth). Buvo ėję dieną, kurią važiuota į Išuvą. Veibu šaunu. Nuėjo Tonu Ervuto (Beiruto).

3 jų aukuram šiai ert. kunt. →

8 Vardų ir vietovių paaiškinimas
Araera, Araeiro. Yra žinomi ~~du~~ trys miestai tuo vardu:
1. Aroer (Kh. Sufra) (Ara'ir) yra amonitų krašte ant Arnon upės kranto, į rytus nuo Mirusiųjų jūros apie 18-20 mylių. ~~(Skait. 32.34)~~ ~~(kitoj~~ pusėje) — ir kitoj pusėj.
2. Aroer II ('Ar'arah) yra į vakarus nuo Mirusiųjų jūros, Judėjoje, apie 22 mylios. Nuo Jeruzalės į pietvakarius apie 43 mylios.
3. Panašiu vardu buvo Ar, Ara, moabų tvirtovė į rytus nuo Mirusiųjų jūros apie 15 mylių ir nuo Aroero į pietvakarius apie 12 mylių. 1) (Skait. 32.34. (versta) ši pilis yra taip pat vadinama Adada (Joz 15,22) ir Araru. (Tell-el-Amarna laiškas 256, eil. 25)
Nasa, Nesa miestas buvo labai garsus: hititų karaliaus Pitkano sūnus Anittas ir Kussarų karalius kovojo apie 1300 m. pr. Kr. su Nesa, Zalpuva, Puruskanda, Salativara ir Hattusu. Visus nugalėjęs, Anittas padarė savo sostine Nesą, bet kur ji buvo, kol kas nežinoma. 2) 2a/versta.
2 b) Moabų, moabų. Moabitai gyveno pietinėje Mirusiųjų jūrų daly, į rytus nuo jų, tarp upės Arnon šiaurėje ir upelio Zared pietuose. Rytuose jomu rėmėsi į Arabijos tyrus.
Kir, Qir, moabų sostinė, apie 15 mylių į rytus nuo Mirusiųjų jūrų; vėliau vadinosi Kir-Hareseth 3), dabar Kerak.
3a) Galaan, Kalaan gali reikšti šalį Galaadą ir miestą Callirœh (Zareth, Shahar), prie pat Mirusiųjų jūros, amonitų krašte.
3b) Duma, Dumah, ar Domeh pilis į pietvakarius nuo Jeruzalės apie 25 mylios
Takea, Tekoa - pilis apie 10 mylių į pietus nuo Betleemo.

Nuo karaliaus Salamono mirties (932 m pr. Kr.) iki Izraelio karaliaus Achabo mirties (854) Moabų šalis priklausė Izraelio karalystei. Nepriklausomybę atgavo Kar. Mesa.

Aroer, Moabitų karalius Mesa savo įraše akmenyje (Moabitų akmuo, eilutė 26) pasakoja apie Aroero pilies sustiprinimą. Jį laikinai valdė Sirijos karalius Hazael (4 Kar. 10,33). Dabar šio 'Arairo griuvėsiai matomi nuo Romos kelio į pietus nuo Dibon.

2a. tarp 'Esna ir Ceila (Jos. 15,43) buvo Nesib, sgulos pilis. Gal dabartinis Beit Nesib, kuris yra į rytus nuo Beit Jibrin. (Cath. ~~Bibl.~~ Enc. p. 770)

8. Aroeirim Još. 13,25. Tai ne tas pats Aroeris, kaip aug. 15 e.

„Još. 13,15 „ Mošė davė tėviškę Rubeno sūnų giminei pagal jų šeimas. Jų plotas buvo nuo Aroerio, esančio Arnono upelio krante, to upelio slėnio viduryje, visa lyguma, kuri tęsiasi Medabos pusėn"

Jos. 13. 25 „iki Aroerim, kuris yra ties Raba;"

Karkar, pilis prie Orontės upės. Čia buvo didelis mušis 853m. pr. Kr. 4)

Pasas - karaliaus vardas. 5) Yra žinomas kitas Padi, Ekrono karalius. Sukilę piliečiai atidavė jį Jeruzalės Ezechijui (727-699) o tas atidavė Padį įkaitu Sennacheribui. Šis gražino Padį į Ekroną apie 701m. Žr. Marston, The Bible Comes Alive, p. 122.

Ašvei, ašvai, Eshwa, Eshtaol, kalnų pilis, apie 20 mylių į rytus nuo Azoto (Ashdod) ir 14m. į vakarus nuo Jeruzalės.

Madeja, mateja, Kh. el-Medeiyneh, arba Mattana, pilis Amonitų krašte, apie 10m. į šiaurrytčius nuo Aroero ir apie 30m. nuo Callirhoe. 6)

Eizata, Ezata, Azotus, Ashdodh - pilistinų pajūrio miestas. 7)

Tikva, Tegu'a, Tekoa - pilis į pietus nuo Jeruzalės apie 10 m. 8)

Jarari, Jarrik, Jericho, Eriha apie 6 mylios į šiaurę nuo Mirusiųjų jūros ir iš Jeruzalės 25 mylios; oru - 18m. 9)

Dumata, Dumat, Dumah, pilis kalnuose tarp Gazos ir Mirusiųjų jūros, beveik viduryje, į abi pusi apie po 28 m. 10)

Muša, Muša, Meša (Mesha) Dibono kunigaikštis. Dibono arba Dimono miestas buvo apie 4 mylios nuo Arnono upės ir Aroero miesto. 11)

Jaku, Iakin, dabartinis Cain, į pietryčius nuo Hebrono apie 4 mylios.

Kirjaru, Kirjath-jearim 12) (T. el-Azhar), į šiaurvakarius nuo Jeruzalės apie 7 mylios. Be to, senovėje Hebronas vadinosi Kirja-tharba - jaučių sandėlio miestas - apie 20 m. į pietvakarius nuo Jeruzalės.

Dutai, Dotai, T. Dotha, Dothan yra Samarijos šiaurėje, kalnuose tarp Viduržemio jūros ir Jordano upės. 13)

Durva, Dor, to vardo miestas ir karalystė prie Karmelio kalno. 14)

Šera, Šura, Sharon lygumą iš pietų pusės prie Dor karalystės. 15)

Sedim, Saida, Sidon - tai pajūrio miestas ir karalystė - 16)

Jaaan, Yanun, Janoah yra į rytus nuo Tyro apie už 10 m. Tuo pat vardu buvo pilis į vakarus nuo Jordano; nuo Zareto į vakarus už 11 mylių.

Sedaru, Sidoniečių

Dutaa, Dothan, šiaurės Samarijoje.

The Shop'z B, p. 1120) Neanlu 17) Nein, Nain, pilis į pietus nuo kalno Tabor, apie 5m.

Zuvaru, Žereji, Juvaru, Jarash, Gerasa yra Gileado krašte pilis, apie 20m. į rytus nuo Jordano. 18)

9. Dan, vėliau vadintas Leshem, Laish, yra už 30 m. į rytus nuo Tyro miesto.

Buz, Bužu [Buzi], arabijoje, ~~prie Idumėjos~~, gentis. 19)

Luia, Luili, Lydijoje, bet čia, atrodo, bus minima pilis prie kalno Nebo, Luhith, apie 10 m. nuo Mir. Jūros. 20)

Aru, 'Arah upelis per Sharono lygumą; Aru, Ar buvo Moabų sostinė.

Veibu, Wejba pilis į pietus nuo Mir. jūros.

Kar, Karkar, tvirtovė ant Orontes upės krantų

20a) Kutunaį, Gudunaį, iš Sumarų Guduа, asyriečiai

Asa, Judo karalius (913-873)

Ašrava 1) Aššur, Ashur pilis prie Tigro upės, asirijoje
2) Asero, Asher, giminės valdomas pajūris tarp Dor ir Tyro, pradedant šiaurėje upe Litas ir baigiant pietuose upe Zerga.

Ilu, 1) Ila, pilis į šiaurę nuo Jeruzalės apie už 8 mylių
2) Ilium vadinosi senovėje Troja
3) Ilani - "dievaitis" Babilono kalba; tuo vardu egiptiečiai vadindavo savo valdovą.

Azata, Ažata, Azotus, Ashdod karališkas miestas prie Viduržemio jūros. (The Story of the Bible, 1950, New York, III, p. 923.)

Tryra, Triraa, Tyras [Tyre], karališkas miestas į šiaurę nuo Azoto už 27 mylių. 21)

Sauduva, Shadud, Sarid, pilis Ezdralono lygumoje.

Ria: 1) egiptiečių saulės dievaitis; = egiptiečiai
2) Galilėjoje buvo pilis Ramah arti kitų čia minimų vietovių.

Ramun, Rimmon, Rammun, [Rama] pilis kalnuose į šiaurės rytus nuo Jeruzalės už 12 mylių. 22)

Zaaiasa, Žajijo, Izajijo 23)

Sauva, Shaveh, amoriečių pilis į rytus nuo Mirusiųjų jūros

Jaaei, Jahas, Yahas šiaurės Moabe; izraelitų karo stovykla 853 m. pr. Kr. Meshos sukilimo metu.

Aralu, Ar buvo Moabų pilis į pietus nuo upės Arnon, arajiečių. 24)

Lu(ba)nu (apgadytas vidurinis skiemens ženklas), Lebanon 25)

Kelumu, Keila, Qila pilis į pietvakarius nuo Jeruzalės už apie 14 mylių 26)

Karkartaa, karkariečių; Karkar pilis buvo ant Orontes upės krantų, apie 25 m. nuo Hamatho į šiaurės vakarus. Žr. žemėl. The Story of the Bible I, p. 366

Balbubuanru, Baalbek pilis prie Libano kalnų, į rytus nuo Byblos uosto. 27)
2) Gal tai Baalio dievaičio malonybinis vardas.

28) Amata 1) Amathus, Ammata pilis Gileado krašte, už 2 mylių į rytus nuo Jordano upės.
2) Ammathus, Hammath miestelis prie Galilejos jūros

Ažaraei 1) Jazer, Gezer pilis į pietus nuo Gileado Amato apie 15 mylių.
2) Žaraei, Zaretan, pilis į vakarus nuo Jordano upės, apie 10 mylių Amato ir Jazero.

29) Kalrua, Callirhoe, Zareth, Shahar, Zarat buvo Amoriečių krašte prie Mirusiųjų jūros.

Musavama, Musavam, Kh. el-Musheirefeh, Misrephoth-maim, pajūrio pilis į šiaurę nuo Karkar upelio.

Duta, Dothan yra Samarijos šiaurėje 30)

2r.(24) Jaaei, Jahas, Yahas buvo šiaurės Moabe.

Dumujanu, Damascus, Damaskhunas 31)

Arara, (Ararato kalnai) Ara 32

(16) Sedaru Jasa - sidoniečių Jasa, Jason, Joshua.

Geluva, Geluvata, Gelu, Gelil Ha-Goim karalystė tarp Karmelio kalnų ir Jordano upės 33)

Taan = Daan, Dan, Tyro karalystės labiausiai į rytus iškišta pilis 34)

Eiru, Eriha, pilis greta Jericho, apie 1 mylia atstu.

(34) Taanašsa, Taanach, Taʿannack pilis prie Dothano lygumos apie už 5 mylių. 34)

Eirutaan, Eirutan, Berutan. 35)

Jamaei 1) Yemma, Jabneel pilis į pietvakarius nuo Galilejos jūros, apie už 5 mylių

(The Story of the Bible III, 923)
36 2) Jamnia, Yebna, Jabneel, pilis pajūryje tarp Azoto ir Jopės

Jaaža, Jazer, Jerash, Gazer, Gerasa, Amonitų miestas į šiaurę nuo Mirusiųjų jūros apie už 18 mylių. 37)

Kualana, Calneh, Kullani pilis į pietvakarius nuo Karkemio, Carchemish. 38)

(34) Tanantaa, Taanach, Taʿannak pilis prie upelio Zerga

Janu, Janu, Yaʿnin, Neiel, pilis į rytus nuo Aecho apie 10 mylių. 39)

Java, Yava, Yafa, Joppa pajūrio miestas Samarijos karalystėje 40)

Išuva, Tigro upės aukštupyje buvo šalis Išuva. 41)

(35) Eirutu, Beiruta, Beirut pajūrio miestas.

Išnašos

1) Žr. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė „Lietuvos Istorija" Chicago 1956 m. p. 17.

2) Žr. Arnoldo Spekkės knyga apie Pabaltijo gintarą ir tos knygos vertinimą „Draugo" 1958 m. sausio 6 ir 13 d.

3) Mikėnų kapuose buvo rastas gintaras iš 1200 metų pr. Kr. laikų. Mikėnų valstybė tuomet prekiavo su Lietuva. Padaryta gintaro cheminė analiza parodė, jog jis kilęs iš Pabaltijo, nes turi 3,8% gintaro rūgšties. Kitur randamas gintaras tos rūgšties arba visai neturi, arba labai nežymų kiekį, k. a. Sicilijos, M. Azijos, Ispanijos (Santander), Šiaurės Čekijoj ir Japonijoje. Rumunijos gintaras skiriasi spalva; jis purvinas ir rudas. Gintarą tyrė prof. Helm. Žr. Mittheilungen über Bernstein Schriften d. naturforschenden Gesellschaft in Danzig. N. Folge VI, Bd. 2, Heft. 1885.

4) Žr. Prad. 6,9 – 8,19 Noės istorija. Tvanas tęsėsi vienerius metus ir 10 dienų. Babilono padavimas sako, kad tvanas nutraukęs jo istoriją. Prieš tvaną buvę pasilinę dešimt karalių. Tvanas yra minimas vienuoliktoje Gilgamish epo plytelėje. Žr. R. Campbell Thompson, The Epic of Gilgamish, 1928, Brit. Mus., The Babylonian Story of the Deluge.

5) Dabartiniai archeologiniai iškasinėjimai Mesopotamijoje parodė keletą stambių tvanų. (Žr. H. Peake, The Flood, New Light on an Old Story, 1930; E. Burrows, S.J. „The Discovery of the Deluge" in Dublin Review, 1930, 1-20)

Kish vietovėje surado S. Langdon buvus tris tvanus, kuriems nori skirti 3400, 4000 ir 4200 m. pr. Kr. Stambesnis ir žymesnis radinys buvo Ur miestovietėje. Ten dirbo Sir Leonard Woolley. Jis 1928-9 m. bekasinėdamas Uro plotą, surado Sumarų kultūros sluoksnį, atkasė Ur karališkus kapus ir ten rado labai vertingos archeologinės medžiagos, o nukasęs 38 pėdas, surado pelenų sluoksnį ir apdrėkusias plytas. Po tam sekė 8 pėdų ir 2 colių molio sluoksnis, be jokių priemaišų. Buvo aišku, kad buvo atkasti didžiojo tvano laikai, kurie supuola su Kish vietovėje rastu dideliu tvanu iš apie 4.200 m. pr. Kr. E. Burrows tą radinį vertina kitaip; sako, didysis tvanas bus buvęs 3800 m. pr. Kr. ir ne vėliau 3.100 m. pr. Kristaus.

6) Žr. Arkiv. J. Skvirecko komentarus prie Pradž. 10 sk., S. Test. Roma, 1955 p. 42. +

7) Lietuvių Kalbos Vadove rašoma: „Lietuvių kalba nuo pat žilosios senovės, maždaug už kelių tūkstantmečių prieš Kr., ligi šių dienų yra išlaikiusi daugelį tokių senoviškų dalykų, kurie kitose

dabartinėse ide. kalbose yra jau išnykę, arba taip pakitėję, kad juos dabar vos begalima atpažinti." p. 24.

Be to, prof. Dr Pr. Skardžius 1947m. VII. 31d. „Mūsų Kelias" Nr. 31 (91) p. 3 rašo: „Visų pirma ji (liet. kalba) nėra tokia mišri, kaip pav. anglų, prancūzų ir kt. kalbos. Žodžių tvarka sakinyje tebėra visai laisva ir jų santykiai dar senoviškai yra žymimi galūnėmis, ne skirtimis, kaip kad yra ~~[illegible]~~ kai kuriose romanų ir germanų kalbose. ... Dėl šių savo ypatybių lietuvių kalba yra didžiai vertinga lyginamajam indoeuropiečių kalbų mokslui."

Kai kuriais atvejais ji yra gal dar svarbesnė kaip sen. graikų ar sen. indų kalbos, nes jos raidą galima dar tiesioginiai tirti iš pačių žmonių lūpų, o iš anų jau nurusių kalbų, daugiausia iš jų rašytinių paminklų, daug ko dabar jau visai nebegalima betarpiškai susekti."

8) Žr. A Comparative Grammar of the Hittite Language, Phila. 1933 Sk. įžangą, kur pasisako, jog paskelbtieji hititų tekstai yra netobulai suprantami, kad jis pats savo aiškinimą kelis kartus yra keitęs.

9. Ten pat. p. 30. Jo sekdami, jo mokiniai pamiršta mokytojo pasisakymą, ir neabejodami kuria, ant jo prielaidų, „hititų" kalbą.

10. Žr. priedą – 255 žodžius, bendrus lietuvių ir lotynų kalbai. ~~Nei~~

11) Nei Praenestės ~~aukso~~ sagos įrašas, ~~[illegible]~~ iš VII š. pr. K., nei vadinamo indo „Duenos" iš VI š. pr. Kr. įrašas nėra lotynų kalbos raštas, o etruskų, rasenų raštas, kurių kalba buvo panaši lietuvių kalbai.

12) Žr. Enc. Britannica 1910, IX p. 854; Brockhaus, Konversations-Lexikon, t. VI, p. 393.

13. Enc. Brit 14ed. V 2, p. 254 „The Etruscans (immigrants from Asia Minor) first came into contact with the Villanovans about 850 B.C."

14 Šv. Raštas S.T. I, Roma. 1955 p. 42; žr. arkiv. Skvirecko komentarus.

15 C. Leonard Woolley, Carchemish, I, 1914, London, p. 17

16 O. R. Gurney, The Hittites, London, 1952, p. 18

17 O. R. Gurney, t.p. p. 216.

18 Pradž. 23 skyrius

19 Sir Charles Marston, The Bible Comes alive, 1938, London, p. 288.

20 Esu išskaitęs ir spaudoj paskelbęs keletą hititų vaizdaraščio įrašų. Pav. JASAVA E RAKU MANA AŽAJAI, – Jasava ėjo rankoje mano į ažają. Arba kitas tekstas: (Asmu) VAKE ARAERA ARAASA SUNAS DIE BALTA NAMA MEAS DIEDAS BUMAVATAS VEITA AŽA MAABU = Esu vaikas Araeras, Araso sunus. Dėjau baltą namą mano diedas (senelis) Bumavatas (turėjo) vietą už Moabų...

21 Žr. Carchemish, l.c. p. 16.

3

Šinašos

22) David Diringer, The Alphabet, New York 1948, p. 535
23.) ~~23)~~ Enc. Brit. v. 9 p. 854, nurodo, kad Róma buvo etruskų valdoma.
24 Sukūrė pilis-tvirtoves: Veii, Tarquinii, Falerii, Caere, Volci, Volsinii, Clusium, Arretium, Cortona, Perusia, Volaterrae, Rusellae, Populonium ir Faesulae. Taip tuos miestus lotynai vadino. Pirmiau valdė iki gyvos galvos renkami karaliai. Jiems padėdavo "lucumones" ir aristokratai. Paskui karalius pakeitė metams renkamais valdininkais. Buvo aristokratai ir laisvi žmonės, kurie dalinosi į "kurijas." 12 miestų sąjungos atstovai rinkdavosi reikalų svarstyti į Voltumną. Etruskai padarė sutartį su Kartaginiečiais, gavo iš jų Korsiką, kaip rašo Herod. I. 166. Kapuose randami auksas, sidabras ir bronza.
24a Žr. Brockhaus, Konversations-Lexikon, VI, p. 393.
25 Žr. piešą: „Tazza di Cere"
26. D. Diringer, The Alphabet, p. 533
27 Žr. Praenestės sagos „facsimile"
28 Žr. Antkapis iš Vetulonijos. Piešas.
29 Paimta iš „L'Illustrazione Vaticana" 1936, nr. 3, p. 123
30. Žr. Trombetti, La lingua etrusca, p. 192; Nogara, p. 426) (Ill. Vat. 1934 p. 205.)
31 Paimta iš "L'Illustraz. Vaticana" 1934, nr. 5, p. 204.
32 Žr. L'Ill. Vatic" t. p. p. 201
33. The Cath. Encycl. New York, 1910, IX, p. 19.